

TASAVVUF YAZILARI

Vahit GÖKTAŞ

Tasavvuf Yazıları
Vahit GÖKTAŞ

ISBN 978-605-5932-75-6

1. Baskı: Ocak 2014
Sertifika No: 13858

Mizanpaj: Tavoos
Sayfa Düzeni: Tavoos
Kapak: TN İletişim
Baskı: Ankamat Mat.

ilâhiyât

Cinnah Cd. Kırkpınar Sk. 5/4 Çankaya / Ankara
Tel: (0312) 439 01 69 Faks: (0312) 439 01 68
ilâhiyâtyayin@gmail.com

MEVLÂNÂ HALİD-İ BAĞDÂDÎ'NİN “RİSALETÜ FÎ TAHKÎKÎ'R-RABİTA” ADLI ESERİ VE RABİTA İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ¹

Vahit Göktaş

Özet

Bu tebliğde Nakşbendiliğin Hâliidiyye kolunun kurucusu olan ve yolu, Anadolu, Balkanlar ve Güneydoğu Asya gibi büyük bir coğrafyaya yayılmış bulunan Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî'nin, önemli eserlerinden biri “Risaletü fî Tahkîkî'r-Rabita” adlı eserinin tanıtımı yapılacaktır. Eserin telif gayesi ve metoduyla ilgili bilgiler verilecektir. Bunun yanında rabita ile ilgili bu eser merkezinde ve diğer eserlerinden de istifade ile Hâlid-i Bağdâdî'nin rabita konusu ile ilgili görüşleri ele alınacaktır. Nakşbendî yolunun önemli prensiplerinden biri olan râbîta'nın kuvvetli bir savunucusu olan Hâlid-i Bağdâdî'nin konuyla ilgili olarak kullandığı kaynaklar değerlendirilerek gösterdiği şahitler ve deliller sunulacaktır.

1. Giriş

Rabita, Arapça bağlayan, rapteden demektir. Tasavvufi olarak, müridin zihni planda, tefekkür ve muhayyile gücünü kullanarak mürşidiyle beraberlik halinde olmasını ifade eder. Ruhî terbiye için, bu mana beraberliğine ihtiyaç olduğu kaydedilir.²

Mevlana Halid Bağdadi rabıtayı inkar edenlerin ıstılahtaki manasının ne olduğunu bilmediğini söyler ve râbıtayı şöyle

¹ 11-13 Haziran 2010 Van, Uluslararası Mevlana Halid-i Bağdadi Sempozyumu

² Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Ankara, Rehber Yayıncılık, 1997, s. 584

tanımlar: Tarikatta müridin, kamil ve fenafillah makamında bulunan şeyhinin suretini göz önünde tutarak ruhaniyetinden medet istemesidir. Ona göre müridin edeblenmesi ve mürşidinin yanında bulunuyormuş gibi feyz alması lüzumludur. Şeyhin suretini düşünmek edep ve terbiyeyi muhafaza ettirir. Müridin şeyhinin yanında hazır olduğu düşüncesi feyz alabilmesini sağlar. Kaynaklarda, rabita ile edilecek en önemli faydanın feyz olduğu ifade edilmektedir. Zira rabita, feyz almak isteyen, feyz verecek olan zatın ruhaniyetinin tasarrufu altına sokmaktadır. Bu rabita sebebiyle mürid, kötü ve çirkin işlerden uzaklaşır.³ Dolayısıyla rabita nakşbendi tarikatında Allah'a vuslat yolunda önemli bir esastır. Bu esasta kamil bir şeyhin rehberliği önemlidir. Kamil bir şeyh oluğa benzer kalbindeki feyzi kendisine muhabbet besleyene akıtır.

Mevlana Halid-i Bağdadi Rabita ve delilleri hakkında müstakil bir risale yazmıştır. Bu risaledeki delilleri ikinci bölümde inceleyeceğiz. Üçüncü bölümde Halid-i Bağdadi'nin Zikrin adabıyla ilgili risalesinden rabita hakkındaki tavsiyelerini aktaracağız. Dördüncü bölümde kendi suretine rabita yaptırma ve izin almadan halife tayin etmeye başlayan halifesine uyarı mahiyetinde yazdığı risalesinden bahsedeceğiz. Beşinci bölümde bir müridin eğitimiyle ilgili olarak Mevlana Halid-i Bağdadinin halifelerine gönderdiği risaledeki rabita bölümünü vereceğiz.

Altıncı bölümde Mevlana Halid-i Bağdadi'nin Rabita Risalesi'nin sonunda Hristiyan ve Şiilere karşı tavrı ele alınmıştır.

³ Esad Sahib, *Mektubat-ı Mevlana Halid*, İstanbul, Sey-Tac Yayınları, 2004, s. 116; Erdoğan Arslan, *Mevlana Halid Bağdadi'nin Rabita ile ilgili Bir Risalesi*, (basılmamış lisans tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991, s. 21; Yiğiter, Ali, *Tasavvufta Mektubat Geleneği ve Mevlana Halid Bağdadi'nin Mektubatı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2002; Şimşek, Fatih, *Halid-i Bağdadi ve Tercüme-i Risale-i Halidiyye Transkribesi*, Lisans tezi, Ankara, 2004.

2. Rabitanın Delilleri (Rabıta Risalesi'nden)

2.a. Risale-i Rabıta'nın Yazılış Sebebi

Mevlana Halid-i Bağdadi, rabıtayı bidat sayan bazı görüşlerin ortaya çıkmasından dolayı Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'da bulunan halifeye hitaben rabıta ve delilleri ile ilgili gönderdiği bu risaleyi yazmasındaki sebepleri şöyle ifade etmiştir:

"Bıktırmak ve usandırmaktan korktuğum için bu kadar sözle yetindim. Yoksa yüce Allah'ın yardımını ile büyük bir cilt telif ederdim. Bunun yanı sıra din kardeşlerin kamil evliyaların tavırlarını inkar edeceklerinden enşide duymasaydım bu sırların bir kısmını ortaya çıkarmazdım. Ne var ki bu konuya beni sevk eden iki şey vardı:

İlki: Peygambere hitaba Allah-u Teala'nın rızasının merdiven ile Vusul'a ulaşmak için kurtulan fırka olan Ehl-i Sünnetin inancına bağlılık temelleri, Ruhsatları bırakıp azimetlerle ameledip murakabeye devam, dünya süslerinden yüz çevirip Mevla'ya yönelmek, ihsan hadisindeki "Allah'ı görüyormuş gibi ibadet edin, Allah'ı görmüyorsan da muhakkak o seni görür." Anlamlı huzuru bulmak. Sade Müslümanların kılığında olmakla birlikte zikrini gizlemek, halvet, din bilgileri konusunda faydalı olmak, yüce Allah'dan gafil olmamakla birlikte nefes çıkıp girmeyeceği bir şekilde nefesleri korumak. Allah-u Teala'nın ve yüce ahlak sahibi olan sallallahu aleyhi ve sellem gibi güzel ahlak sahibi olmaktır. Kısaca eksiksiz ve ziyadesiz bu tarikat – Allah onlardan razı olsun – seçkin insanların tarikatıdır ki o da kitap ve sünnetin azimetleri ile amel etmektir. Bunun için tarikatın imamı Gavsul-Hakikat-i Şeyh Baha'u-l Hak ve'd-din Muhammed el-Buhari Bisahih ile bilinen Nakşibendi KS mealen şöyle demiştir: "Bizim tarikatımızdan yüz çeviren dini bakımdan tehlike içindedir."

İkincisi: Sahtekar ve gafillerin (göz kamaştırıcı aldatmalarına) dikkat çekmek içindir, ki bu tarikatın inkarına yol açmak onların saçmaları sonuç vermeden Allah muhafaza onla-

rın karamsarlıklarının hiç birine bulaşmamak ve dürüst fakirlerin Allah-u Teala'ya devamlı yalvardıkları kapıya ulaşmak içindir. Çünkü Kendisini koruyanın, Allah-u Teala'nın teyidi-ne, bekasına ve ona hased edenlerin fitnelerinden ve düşmanların tuzaklarından da Allah'ın korumasına ihtiyacı vardır.⁴

2.b. Kur'an-ı Kerim'den Deliller

“Ey iman edenler, Allah’tan korkunuz ve sadıklarla beraber olunuz.” (Tevbe 119) Mevlana Halid Bağdadi, bu ayet-i kerime hakkında Hace Ubeydullah-ı Ahrar'ın şu açıklamasını rabıtaya delil olarak sunmuştur:

“*Kûnû* emri sadıklarla devamlı bir beraberliği ifade eder. Hakiki beraberlik sadıkların meclisinde kalb huzuru ile bedenen bulunmaktan ibaret olduğu gibi hükmi beraberlik de onları gıyaben tahayyül ederek, hayalen, fikren ve zihnen onlarla beraberliği ifade etmektedir.”⁵

“Şayet Yusuf, Rabinin burhanını görmeseydi” (Yusuf 24) mealindeki ayet-i celilenin tefsirinde Mevlana Halid-i Bağdadi, ruhani tasarruf ve imdada işaret olduğunu ve bu konuda müfessirlerin çoğunun ittifak ettiğini belirterek *Keşşaf* tefsirinin sahibi Zamahşeri'yi örnek gösterir: “Ayetteki *burhan* kelimesi şöyle tefsir edilmiştir: Yusuf AS kadına yaklaşmak isterken “sakın sakın” diye bir ses işitti. Hz. Yusuf bu sese aldırış etmedi. Sesi ikinci sefer işitti, yine önem vermedi. Üçüncü sefer “ondan yüz çevir” diye işitti. Bu söz de kendisine tesir etmeyince, Yakub'un AS sureti parmağının ucunu ısırır bir halde Yusuf'a göründü. Bazıları da Hz. Yakub AS, Hz. Yusuf AS'ın göğsüne eliyle vurduğunu nakleder. Bu hususta başka rivayetler de mevcuttur.”⁶

⁴ Esad Sahib, age, s. 121-122; Erdoğan Arslan, age, s. 28-29.

⁵ Abdurrahman Memiş, *Halid-i Bağdadi ve Anadolu'da Halidilik*, İstanbul, Kitabevi, 2000, s. 283; Erdoğan Arslan, age, s. 21.

⁶ Esad Sahib, age, s. 116-117; Erdoğan Arslan, age, s. 22.

2.c. Dört Mezheb İmamlarından Deliller

Mevlana Halid-i Bağdadi rabıtaya delil olarak dört mezhepten çeşitli imamların görüşlerini rabıta risalesinde sıralamıştır:

eş-Şeyh İmam Ekmelüddin

Hanefi imamlardan eş-Şeyh İmam Ekmelüddin, *Şerhül-Meşarık* kitabında Peygamber Efendimiz (S.): "**Beni rüyasında gören, gerçek olarak beni görmüştür. Zira eştan benim suretime girip de görünmez.**" hadisinin şerhinde demiştir ki:

İki şahsın ister uykuda, isterse uyanık iken bir arada bulunmalarına sebep, aralarında birleştirici bir unsur olmasıdır. Bu da beş şekilde gerçekleşebilir: 1. Zatta ortaklık, 2. Sıfatta ortaklık, 3. Halde ortaklık, 4. Fiillerde ortaklık, 5. Mertebelerde ortaklık

Bu münasebetler nasıl düşünülürse düşünülün, bu beş asıldan dışarıya çıkmaz. İki şeyin arasındaki birleştirici vasıflar, ayrıca sıfatlarla kuvvet bulması veya ondan daha zayıf olmasına göre, aralarında münasebet bulunan iki zatın birleşmesiyle çoğalır vey azalır. (Birleştirici sebepler ayırıcı sebeplerden fazla ise, birleşmeleri de fazla olur. Ayırıcı sebepler birleştirici sebeplerden daha fazla ise birleşmek ve görüşmek daha az olur.) Bazen birleştirici sebepler zıddı olan ayırıcı sebeplere o kadar baskın olur ki, muhabbet kuvvetlenir ve o iki şahıs birbirinden ayrılmaz. Bazen de bunun aksi olabilir. Kim bu saydığımız beş aslı tahsil eder de geçmiş zatların ruhları arasında münasebet kurabilirse, istediği zaman onlarla birleşebilir."⁷

Seyyid Ahmed bin Muhammed el-Hamevi

Yine Hanefilerden *El-Eşbah* kibatına haşiye yazan Seyyid Ahmed bin Muhammed el-Hamevi, *Nefahatül-Kurb vel-İttisal* kitabında özet olarak şöyle demiştir: "Muhakkak ki velilerin

⁷ Esad Sahib, age, s. 117; Erdoğan Arslan, age, s. 22, 23

ruhaniyetleri cisimlerine galip geldikleri için, bazen birkaç surette zahir olurlar. Sahih olarak riavayet edilen hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz (S.): “Kıyamette cennet ehlinin bir kısmı, cennet kapılarının herbir kapısından çağrılır.” Buyurdularında, Hz. Ebu Bekir RA:

- Ya Rasulallah, tüm kapılardan girebilen olur mu?” diye sorduklarında Peygamber Efendimiz (s): - Evet vardır, senin de onlardan olduğunu ümid ederim.” Buyurdular.

Bu hadis-i şerif söylediğimiz manaya delil kabul edilmiştir. (Cisim ile değil ruhaniyet ile bir kaç surette görüldüğünde, her kapıdan girebilmesi mümkündür.)

Büyükler, ruh külli olduğu vakit, yetmişbin surette zahir olabilir demişlerdir. Bu dünyada böyledir, berzah âleminde ise bu suretlere girmesi daha kolaydır. Zira berzah âleminde ruh cesetten ayrıldığı için daha kuvvetli ve müstakil olur.⁸

İmam Gazali

Şafi imamlarından Gazzali Rh.A İhya kitabındaki, namazın her rüknünde kalbin hazır olmasını anlatan babda şöyle der: “Esselamü aleyke cümlesi ile Peygamber Efendimiz (S.)’e hitap edilmesinden maksat, namaz kılan ümmetinden Efendimiz’in haberdar olmasıdır. Bu şekilde Peygamber Efendimiz (S.) namaz kılanın yanında bulunup kıyamet gününde en faziletli ameli için şahitlik yapması mümkün olur. Ayrıca onun hazır olduğunun hatırlanması huşunun artmasına sebep olur.” Sonra burdaki sözleri ihya kitabında geçen yukarıdaki sözlerle doğrulamıştır.⁹

İbn-i Hacer el-Mekki

Şeyhlerin şeyhi, imam Ali Sühreverdi KS *Avarifül-Maarif* adındaki kitabının, kurbiyet ehlinin namazı konusunda İbn-i Hacer el-Mekki’nin sözlerinin aynısını söylemiştir. Bir ibare-

⁸ Esad Sahib, age, s. 117-118; Erdoğan Arslan, age, s. 23

⁹ Esad Sahib, age, s. 118; Erdoğan Arslan, age, s. 23

sinde de: "Peygamber Efendimiz'e selam verip, onun şemalini kalbinin arasında tasavvur eder." demiştir.

Yine Allame Şihab İbn-i Hacer El-Mekki, *Şemal* adlı kitabının şerhinin sonunda, Hafız Celalüddin es-Suyutî'nin *Tenvirül-Halek Fi Rü'yetin-Nebiyi vel-Melek* adlı kitabında söylediği söze ittifak ederek şöyle demiştir: -İbn-i Abbas RA'den rivayet olunur ki; o, rüyasında Peygamber Efendimiz'i rüyasında görmüştü. Peygamber Efendimiz'in aynasına baktı. O aynaya baktığında da kendisini değil, Peygamber Efendimiz'i gördü. İşte bu tasavvuf ehlinin ıstılahında, rabıtan fena olmasıdır. Sözümüz ve itirazımız Peygamber Efendimiz'in sureti hakkında değildir, denilmesin. Zira biz deriz ki; bu, peygamberlerin özelliklerinden değildir. Sırf peygamberlere ait olmayan özellik ve hasletler onlar ile veliler arasında müşterektir. Ehli olanların nezdinde bunda hiçbir şüphe yoktur.

Peygamber Efendimiz'den başka birine hitap etmek namazı bozar. Namazda onun suretini göz önüne getirmek, o suretin sahibine selam vermek, varlığın ruhu, makam-ı Mahmud'un sahibi olan Hz. Fahr-i Âlem'in özelliklerindedir. Ona, âline, ashabına, salat ve selamın en kâmilî olsun. Bunu anlatmak maksadımız değildir. (Biz rabıtan bahsediyoruz, namaz içindeki sureti hayaline getirmekten bahsetmiyoruz.) Bunu anla...¹⁰

El-Hafız Celaluddin es-Suyutî'den

Yine Şafilardan El-Hafız Celaluddin es-Suyutî, bu konuda yamış olduğu örneklerle dolu *Kitabül-Münceli fi Tatavvuril-Veli* adlı risalesinde Şafii olan İmim Sübki Rh.A'ın *Tabakatü'l-Kübra* adındaki kitabından naklen şöyle der:

"Keramet çok çeşitlidir. Kerametın yirminci bölümü, velinin bir halden başka bir hale geçmesidir ki, sufiler buna misal âlemi derler. Sufiler, ruhların cesetlere girmesi ve çeşitli şekil-

¹⁰ Esad Sahib, age, s. 119; Erdoğan Arslan, age, s. 23

lerde zahir olmalarının da misal âleminde olduğunu söylemişlerdir.” Ban delil olarak da Cenab-ı Hak Teâlâ'nın “Cibril, Meryem için kâmil bir insan suretine girdi.” (Meryem, 17) kavli celilesini gösterirler. Yine değişik suretlere girmeye misal olarak Kadibü'l-Ban'ın kıs(s.)ını ve başkalarını zikretmişlerdir.¹¹

eş-Şa'rani KS

Şafi İmam eş-Şa'rani KS en-Nefahatü'l-Kudsiyye adındaki kitabında zikrin edeplerini sayarken şöyle demiştir: “Yedinci adab, kendi şeyhinin şahsını (suretini) iki gözünün arasında tasavvur etmektir. Bu, sufilerin nezdinde edeplerin en sağlamıdır.”

Ben diyorum ki, sufilerin güvenilir kitaplarının hepsi şahittir, biz Nakşibendiyye zümresinin yanında rabıta bundan başka birşey değildir.¹²

es-Setiri el-Halebi KS

Şafiilerden allame es-Setiri el-Halebi, Buharinin şerhinde; Buhari'nin “Sonra Peygamber Efendimiz (S.)'e tek kalmak sevdirildi” sözünü açıklarken şöyle der: “Şeytan aleyhi'l-la'ne Peygamber Efendimiz (S.)'in suretine giremediği gibi, kâmil velilerin suretlerine de giremez. Başka bir surete girebilir veya ufak bir noksanlıkla ona benzeyebilir. Ayırdetmek de güçtür.¹³

Seyyid Şerif el-Cürcani KS

Hanefi alimlerinin büyüklerinden, allame seyyid Şerif el-Cürcani KS Mevakıf kitabının şerhinin sonunda, İslamî fırkaların zikrinden hemen önce ve Şerhu'l-Matali kitabının haşiyesinin hemen başlarında, velilerin suretlerinin müridlerine gö-

¹¹ Esad Sahib, age, s. 119; Erdoğan Arslan, age, s. 24

¹² Esad Sahib, age, s. 119; Erdoğan Arslan, age, s. 25-26

¹³ Esad Sahib, age, s. 120 ; Erdoğan Arslan, age, s. 26

rünmeleri, ölümlerinden sonra da olsa sahih olduğunu, hatta müridlerin kendilerinden feyz alabileceklerini söylemiştir.¹⁴

İmam el-Arif billah, eş-Şeyh Tacüddin el-Hanefi en-Nakşibendi el-Osmani KS

Hanefi, İmam el-Arif billah, eş-Şeyh Tacüddin el-Hanefi en-Nakşibendi el-Osmani KS, Taciyye adındaki risalesinde Allah'a ulaşan yolları beyan ederken şöyle der: "Üçüncü yol müşahade makamına vasıl olmuş ve zatiye sıfatlarını kendinde buldurmuş olan şeyhin rabitasıdır. Zira "Onlar öyle kişilerdir ki, görüldüğü zaman Allah CC hatırlanır." Mealindeki hadiswi şerif mucibince, onları görmek, zikrin faydasını verir. Böyle mürşidin sohbeti ise; "Onlar Allah CC ile meclis kuranlardır." Sözü'nün gereği olarak, Allah-u Teâlâ'nın sohbetinin veridği neticeyi verir. Öyle ise şeyhinin suretini hayalinde muhafaza edersen ve çam kozalağı şeklindeki kalbine yönelip, kendi nefsinde kaybolursan, fena fiş-şeyh makamına erersin. Terakki ve yükselişten döndüğün vakit, şeyhinin suretini sağ omzunun üstüne alıp, omuzundan kalbine doğru bir çizgi gibi uzatacaksın. Şeyhini o çizgi üzerine getirip, kalbine koyacaksın. Böyle yapmakla senin için fena hâli ve kendinden gaybet umid edilir. Muhakkiklerin önderi ve müteahhirlerin imamı olan el-arif billah Teala eş-şeyh Abdulgani en-Nablusi el-Hanefi 'Miftahu'l-Maiyye' adındaki Taciyye'nin şerhinde, bu geçen sözü takviye edip aynı yolla hareket etmiştir.¹⁵

Abdülkadir el-Ceyli KS

Hanbeliye mezhebi'nin alimlerinden ulu gavs ve yüce imam efendim Şeyh Abdülkadir el-Ceyli KS şöyle der: Fakir-Hak yolcusu salık- kişi veliler ile kalbi rabita kurar. O rabitadan dolayı da, ondan faydalanır. Zahiren onlara fazlaca ikramda bulunmazsa da sakınca yoktur. Yabancı olup da on-

¹⁴ Esad Sahib, age, s. 120; Erdoğan Arslan, age, s. 26

¹⁵ Esad Sahib, age, s. 120; Erdoğan Arslan, age, s. 25-27

larla batınî rabita yapmayan kişi onlardan faydalanamaz. Bu sözler, İmam Sühreverdî'nin Avarif adındaki kitabının, müridin şeyhi ile olan edepi babında zikredilmiştir.

Ben diyorum ki, bu konuda büyük alimlerin sözleri sayılamayacak kadar çoktur. Bunda apaçık bir delil vardır ki, veliler için vefatlarından sonra gerçekleşen bir nevi tasarruf vardır. Bu konuda bir çok muhakkiler, ifadeleri yaklaşık aynı ve kesin olan risaleler yazmışlardır. Onun için hidayet yoluna ulaştırılan kişi bunu inkar etmekten sakınsın, zira inkarı tehlikelidir.¹⁶

Şeyh Halil Rh.a

Malikiye mezhebindeki imamlardan büyük imam, meşhur Muhtasar'ın sahibi Şeyh Halil Rh.a şöyle diyor: "Bir veli, velayetinde sabit olduğu zaman, ruhani suretlere girmeye gücü olur. Bir kaç surete girme kudreti kendisine verilir. Bu ise muhal değildir. Zira müteaddid olan zahiri cisim değildir, ruhani suretlerdir. Arifi billah kişileri göre, ruhaniyette birkaç surete girmek bilinen şeylerdir. Yukarıdaki bilgiler el-Hafız es-Suyuti'nin adı geçen kitabından alınmıştır.¹⁷

3. Rabıta Edebi

Mevlana Halid-i Bağdadi, Mektubat'ının müridlerine zikir adabını tarif ettiği 32. Mektubunda Rabitanın yapılışı hakkında şöyle buyurmuştur:

"... Bundan sonra, şeyhinin suretini iki kaşları arasında sabit kılacaktır. Onu anında tasavvur edecektir. Kendi anlıyla şeyhinin alnına dikkatlice bakarak ondan istimdat isteyecektir. Şeyhinin suretini alnında tutark, istimdat istemeye rabıta denir.

O sureti hayaliyle kalbinin ortasına atar, öylece orada bırakır. Bütün duygularını kalbiyle birleştirir. Kalbini herşeyden

¹⁶ Esad Sahib, age, s. 120-121; Erdoğan Arslan, age, s. 27

¹⁷ Esad Sahib, age, s. 121; Erdoğan Arslan, age, s. 28

boşaltarak lafza-i celali ve manasını, eşi ve benzeri olmayan zatı kalbinde tasavvur eder. Zaten ism-i akdesten anlaşılan da odur. Lafza-i Celal'in delalet ettiği mana ile kalbini dolduracaktır. Kalbini bu düşünce ile doldurmasına vukuf-u kalbi denir.

... İkindiden sonra kendisi için bir saat veye daha az bir müddet ayarlar ki o saatte zikir yapmadan rabita ve vukuf-u kalbiyle meşgul olur.¹⁸

... Nerede olursa olsun kalbini şeyhini kalbine bağlamalı, şeyhinin huzurunda ve uzağında karışısındaymış gibi edep ve terbiyesini korumalıdır."¹⁹

Risale-i Halidiye'de Mevlana Halid-i Bağdadi Hazretleri edeb şartlarını sayarken, ikinci edep olarak Rabita edebini saymıştır:

"Demişler ki: Tasavvuf, yani ihlaslı olabilmek edebden ibarettir. Hakk yolda olanlara muhabbet beslemek, saygı ve hürmetkar olmak Cenab-ı Hakk'ın emr-i ilahisidir. Her makamın edebi bir değıldir. Mürşid hakkındaki edeb birkaç vecih üzeredir. Bunları şöyle sıralayabiliriz: 1. Niyet edebi, 2. Rabita edebi, 3. Şeyhe hizmet edebi, 4. Şeyhe huzur edebi, 5. Şeyhle mükâleme (konuşma edebi), 6. Kalbin istifaze için hazırlanması; ihlas ve taleb edebi, 7. Evrad ve hatme edebi, 8. Süluk mücadele edebi."²⁰

Bu edeblerden ikinci olan Rabita Edebi'ni Mevlana Halid-i Bağdadi aşağıdaki şekilde anlatmıştır:

"Râbita edebi, mürşidin ruhaniyetine ve onun hemen iki gözü arasına teveccüh etmektir. Çünkü, "Onun hayal hazinesi iki gözünün arasındır." demişlerdir. Buradan şeyhinin ruhâniyetine nazar etmektir. Orası menba-ı feyzdir. Mürid bu suretle tazarru ve niyaz ile tevessül ettiği halde, mürşidin ruhaniyetini iki gözü arasına dahil ede ve oradan kalbe, kalbin

¹⁸ Esad Sahib, age, s. 181, 182

¹⁹ Esad Sahib, age, s. 185

²⁰ Seyyid Hüseyin Fevzi Paşa, *Şemsü'ş-Şümûs*, İstanbul, Kitsan, 1996, s. 60

derinliğine yavaş yavaş ine ve hayalinden gayb etmeye. Belki kendi nefsinden gâib ola. Zira kalbin derinliğinin sonu yoktur ve seyr-i ilallah dâimâ kalben hâsil olur. Maksud Zât-ı Bârî'dir. Râbîta ise seyr-i ilallaha vesîledir.

Memnu' olan râbîta, ancak nefs-i vesâili maksûdun biz-zât kılmaktır; yâni vasıtayı gâye sanmak, ona takılıp asıl maksadı unutmaktır. Lâkin meşrû râbîtada hal hiç de böyle değildir. münkirler bunu temyiz ve tefrikten acizdirler.

Mürşidin hizmetine devam âdâbı birkaç nev' üzeredir:

1. Abdestli olmak,
2. Bütün günah ve kusurlarından ve gafletten 15 kere veya daha ziyade istiğfar etmek,
3. Fâtiha ve İhlâs-ı Şerif okuyup mürşidinin ruhâniyetine hediye etmektir. Bunu yola çıkmadan yapmak, yol esnasında kalbini mürşidin kalbine tam bağlamak, ihlâs ve muhabbet üzere, gayet tazarru ve inkisâr-ı kalb ile olmasına dikkat ve riâyet eylemek; ve mürşidinin ruhâniyetinin kendisi ile beraber olduğuna iman ve inancı tam olmaktır. Çünkü ruhâniyet için yakınlık ve uzaklık, madde ve müddet yoktur.

Binâen aleyh, ruhâniyetin huzuru, müridin huzur-u kalbi ile beraberdir ve ruhâniyet göz açıp kapayacak kadar zamandan daha sür'atlidir. Belki makbul bir müridden, gerek yakaza ve gerek uyku halinde de ruhaniyyet-i mürşid devamlı olarak ayrılmaz. Mürşid maksûda vesîle olduğu için, "Mürid mürşidini, göz açıp kapayacak kadar zaman miktarı hayalinden gayb etse, mürid olamaz!" denilmiştir.²¹

4. Rabîtanın Kime Yapılacağı

Mevlana Halid-i Bağdadi, 45. Mektubunda kendi suretine rabîta yapılmasını tarif eden Halifesi Şeyh İsmail Şirvani'yi uyarmaktadır:

²¹ Mehmed Zahid Kotku, *Risale-i Halidiyye Tercümesi ve Adab-ı Zikir Risalesi*, İstanbul, Elif Matbaacılık, 1974, s. 62-66; Seyyid Hüseyin Fevzi Paşa, age, s. 221-226

"Nakşibendi tarikatının hakikatına erenler vücudundan fena olmayan kimsenin rabitası, salık için fena halini te'min etmez. Hatta çoğu sefer onu tehlikeye sokar demişlerdir.

... Müride sizin suretiniz zahir olsa da, siz kendi suretinizin rabitasını kimseye öğretmeyiniz. Çünkü o hal şeytanın öyle göstermesindedir."²²

Mektubat müellifi Esad Sahib, Şeyh İsmail'in daha sonra hatasını anladığını ve hidayet yoluna döndüğünü ifade ediyor:

"Mevlana Halid'in KS kendisine bu mektubu göndermesinin sebebi; Şeyh İsmail'in bazı müridlerine kendi rabitasını yaptırmasıdır. Şey İsmail kendinin kemal derecelerine ulaştığını zannetmiştir. Mevlana Halid KS onun dalalete düşmesinden korkarak ikaz etmiştir. Herkesin belirli bir makamı olduğunu, o makamın sınırına tecavüz etmemesini emretmiştir.

Şeyh İsmail KS hatada olduğunu anlayınca hidayet yoluna döndü. Bu olaydan sonra Şeyh Mahmud Sahib'e gönderdiği bir mektubunu gördüm. Mektubunda Mevlana Halid'in yoluna sınıksıkı sarıldığını, irşadının gölgesine bağlı kaldığını, Halidiye Tarikatı'nın adabına riayet ettiği, terbiye ve nizamından çıkmadığını ifade ediyordu."²³

5. Râbîta ve Seyr ü Sülûk

Mevlana Halid-i Bağdadi 57. Mektubunda Bağdat'taki halifelerine Seyyid Abdülaziz el-Geylani Fefendinin irşadı ve ke-rem sahibi dedelerinin yolunda yetiştirilmesi konusunda tavsiyelerde bulunurken rabita ile meşgul olmasını da istemiştir:

"Kendisi devamlı olarak lafza-yı Celâl ile ara sırada az bile olsa rabita ile meşgul olsun. Allah CC dilerse, kendisi de bu nimete şükür ederse, fakir bizzat buradan teveccüh edecektir. Bunu faydasını da görecektir.

²² Esad Sahib, age, s. 212, 213

²³ Esad Sahib, age, s. 214

Sonra kendisine rabıtada fena hâli meydana gelirse veya bilinen tesiriyle beraber, rabıta kendisine zahir olursa (mürşidin suretini görürse) veyahut hiçbirşey zahir olmadan rabıtadan dolayı kendisine yeni bir tesir hasıl olursa ki bu üçüncüsü teveccüh kuvvetinin en aşığı mertebesidir; bir gün sonra bile zahir olsa bunu garip görmeyin. Çünkü hakikatte tesir, rabıtan başka birşeyden değildir. Bu söylediğimiz üç yoldan herhangi birisi hasıl olduğu vakit, kendisi bana teveccüh etsin.

Kendisi için yaptığım istihare şöyle çıktı: Bilinen yolda varlığını yok etmek için rabıtayı sabit kılacak, sonra da dedesi Gavs-ı Azam'ın (annem, babam kendisine feda olsun) ruhanîyetinden yardım isteyecektir.”²⁴

Mevlana Halid-i Bağdadi Mecd-i Talid'inde, dervişin rabıta ile ulaştığı makamları şöyle anlatmıştır:

“Eğer müridi, bu bağlantıdan biraz zaiflik ve fersizlik görürse şeyhinin suretini hafızasına alıp hayalini, sûretini ezberlemesi lazımdır. Zira Mürid şeyhinin sûretini ezberlemekle, onun hal ve vafıslarına bürünür ki, müridin bu makamına şeyhde yok olma *fenâ fiş-şeyh* makamı derler. Bu ilk makamdır. Allah'da yok olma, yani *fenâ fillah* bundan sonradır. İşte rabıtanın bu şekli, müridin seyr u sülûkünde kendisine lazımdır.

Bir mürid, devam ettirdiği bağlantı halinde şeyhinin yüzü, göz önüne gelirken sekir ve gıybet (dalma ve gayib olma) bulunursa, o zaman şeyhinin hayaline bakmayı bırakır, gözünü sekir ve gıybet haline çevirir.

Rivayet ederler ki, Şâh-i Nakşibend KS Hazretlerinin müridlerinden bazıları rabıta ile meşgul olup, daima şeyhinin yüzünü, hayalini gözlerinin önüne getirirlerken, müridlerden biri, kendinde sekir ve gaybet izini görür, fakat bu hale itina ve iltifat etmez. Yine rabıta ile meşgul olur, o zaman şeyh hazretleri müride dönerek:

²⁴ Esad Sahib, age, s. 229

- Rabıtayı bırak! (Yani benim suretime olan rabıtayı bırak da) sana görünen gaybet haline teveccüh et (yönel)! Ve dikkat et! Çünkü, masivadan gaybet (maddi âlemden sıyrılmak) zamanı Cenab-ı Hakk ile vuslat ve şühûd (buluşma ve görme) zamanıdır. Ve seyir ve sülûkten maksad budur. buyurdular."²⁵

6. Şii ve Hristiyanlara Kesin Tavır

Mevlana Halid-i Bağdadi Rabıta Risalesini bitirirken Hristiyanlara Şiilere kesin tavır almıştır:

"Bu fakir (muellif), kitap, sünnet, Peygamberlerin ashabının yolunu takip etmeyen ve aykırı düşen Allah-u Teala'nın önünde sizden beri olduğunu haber vererek, daha önce geçen tüm adaplara uymak tavsiye ederek mel'un hristiyan din düşmanlarına ve bedbin mürted acemlere karşı İslâm'ın bekasını sağlayan yüce Osmanlı Devleti'nin devamlı güçlü olabilmesi için Allah'a sabah akşam iyi dualar etmenizi emreder."²⁶

Bu tavır Bu tavır, Şiiliğin Irak'a ve Anadolu'ya sızmasına engel olduğundan Osmanlı Devleti tarafından da desteklenmiş, Mevlânâ Hâlid'in bu tavrını halifeleri de benimsemiştir. Şeyh Ubeydullah'ın 1880'de Urmiye bölgesindeki isyanı sadece İran yönetimine karşı bir baş kaldırı değil aynı zamanda Şiiliğe karşı bir savaştı.²⁷

²⁵ Seyyid Hüseyin Fevzi Paşa, age, s. 60-61

²⁶ Erdoğan Arslan, age, s. 29.

²⁷ Hamdi Algar, "Halid el-Bağdâdî", DİA, XV/285.